

Тема лекції: Психологічні погляди в епоху Нового часу

ПЛАН

1. Загальна характеристика епохи бароко.
2. Психологічні погляди Рене Декарта.
3. Філософія Томаса Гоббса.
4. Мислитель Спіноза.
5. Психологічні вчення Лейбніца та Джон Локка.

1. Загальна характеристика епохи бароко.

Починає формуватися психологія в рамках учнів про свідомість. Барокко – це назва перлини(жемчужини) неправильної форми. Цим терміном спочатку виражали формальну витонченість творів мистецтв. Потім термін охоплює і філософію і інші науки. Людина епохи «бароко» - проявляється і в зовнішньому вигляді і у вчинках. Допускалося змішування античної міфології та християнської символіки. Епосі властивий потяг до грандіозного, помпезного. Створюються складні механізми, машини, розвивається математика, фізика, астрономія, біологія. В усіх науках переходять до дослідного вивчення наук.

Нову епоху в розвитку світової психологічної думки відкрили концепції, натхненні великим тріумфом механіки, що стала "царицею наук". Її поняття і пояснювальні принципи створили спершу геометро-механічну (Галілей), а потім - динамічну (Ньютон) картину природи. У неї вписувалося і таке фізичне тіло, як організм із його психічними властивостями.

2. Психологічні погляди Рене Декарта.

Перший нарис психологічної теорії, орієнтованої на геометрію і нову механіку, належав Французькому математикові, натуралістові і філософові Рене Декарту (1596-1650). Він обрав теоретичну модель організму як автомата - системи, що працює механічно. Тим самим живе тіло, що усієї колишньої історії знань розглядалося як одушевлене, тобто обдароване і кероване душею, звільнилось від її впливу і втручання.

Відтепер розходження між неорганічними й органічними тілами розглядалося за критерієм віднесеності останніх до об'єктів, що діють по типу простих технічних пристроїв.

Першим великим досягненням у цьому плані стало відкриття Гарвеєм кровообігу. Серце уявлялося як свого роду помпа, що перекачує рідину (для чого не потрібно участі душі).

Друге досягнення належало Декарту. Він ввів поняття про рефлекс, що став фундаментальним для фізіології і психології. Якщо Гарвей усунув душу з розряду регуляторів внутрішніх органів, то Декарт наважився покінути з нею на рівні зовнішньої, зверненої до навколишнього середовища роботи цілісного організму.

Достовірне знання про пристрій нервової системи і її відправлень було в ті часи мізерно. Декарту ця система бачилася у формі "трубок", по яких проносяться подібні частинки повітряні частки. (Він називав їх "тваринними парфумами".)

Декартова схема рефлексу думала, що зовнішній імпульс приводить ці "парфуми" у рух, заносючи їх у мозок, відкіля вони автоматично відбивають до м'язів. Гарячий предмет, обпалюючи руку, змушує її забрати. Відбувається реакція, подібна до відображення світлового променя від поверхні. Термін, що з'явився після Декарта, "рефлекс" і означав відображення.

Реакція м'язів - невід'ємний компонент поведінки. Тому декартова схема, незважаючи на її умоглядний характер, відноситься до розряду великих відкриттів. Вона відкрила рефлекторну природу поведінки, пояснивши його без звертання до душі як рушійним тілом сили.

Декарт сподівався, що згодом не тільки прості рухи (так, як захисна реакція руки на вогонь або зіниці на світло), але і самі складні вдасться пояснити відкритою ним фізіологічною механікою. Наприклад, поведінка собаки на полюванні. "Коли собака бачить куріпку, вона, природно, кидається до неї, а коли чує рушничний постріл, звук його, природно, спонукує її тікати. Але проте лягавих собак звичайно привчають до того, що вид куріпки змушує їх зупинитися, а звук пострілу підбігати до куріпки". Таку перебудову поведінки Декарт передбачив у своїй схемі пристрою тілесного механізму, що, на відміну від звичайних автоматів, виступив як навчальна система.

Одне з важливих для психології творів Декарта називалося "Пристрасті душі". Слово "пристрасть", і слово "душа" наділені в Декарта особливим змістом. Інакше кажучи, не тільки такі м'язові реакції, як рефлекс, але і різні психічні стани виникають автоматично, виробляються тілом, а не душею.

Відбувся поворот у понятті про "душу", що став опорним для наступної епохи в історії побудови предмета психології. Відтепер цим предметом стає свідомість.

По Декарту початком усіх початків у філософії і науці є сумнів. Варто сумніватися в усьому - природному і надприродному. Однак ніякий скепсис не устоїть перед судженням: "Я мислю". А з цього неблаганно випливає, що існує і носій цього судження - мислячий суб'єкт. Звідси знаменитий Декартів афоризм „мислю, отже, існую”. Оскільки ж мислення - єдиний атрибут душі, вона завжди мислить, завжди знає про свої психічні змісти, зримих зсередини. (Несвідомої психіки не існує.) Надалі це "внутрішній зір" стали називати інтроспекцією (баченням внутріпсихічних "об'єктів" - образів, розумових дій, вольових актів і ін.), а концепцію свідомості Декарта - інтроспективною.

Визнавши, що машина тіла і зайнята власними думками (ідеями) і бажаннями свідомість - це дві не залежні одна від однієї сутності (субстанції), Декарт зштовхнувся з необхідністю пояснити, як же вони співіснують у цілісній людині. Рішення, що він запропонував, було названо психофізичною взаємодією.

Розуміння предмета психології залежить, як говорилося, від напрямних дослідницький розум пояснювальних принципів, таких, як причинність (детермінізм), системність, розвиток. Усі вони в новий час, порівняно з античністю, перетерпіли корінні зміни. У цьому вирішальну роль зіграло впровадження в психологічне мислення образу конструкції, створеної руками людини, - машини.

Принцип роботи тіла - рефлекс. Принцип роботи душі - рефлексія (від лат. "Звертання назад". У першому випадку мозок відбиває зовнішні поштовхи. В другому - свідомість відбиває власні думки, ідеї, відчуття.

Через всю історію психології проходить душа і тіло. Декарт, подібно безлічі своїх попередників (від древніх анімів, Піфагора і Платона), їх протиставив. Але їм була створена нова форма дуалізму. Обидва члени відносин - і тіло, і душа - придбали зміст, невідомий колишнім епохам.

3. *Філософія Томаса Гоббса.*

Основна ідея - рефлекторний характер людської поведінки. Теоретично узагальнив, але не дав йому формулювання у тих термінах, які почали використовуватися пізніше. Самопізнання виступає головним завданням та головним методом психології. Стверджує, що «образ психічного» єдиний у всіх людей, тому пізнавши себе шляхом інтроспекції, означає пізнати людський рід. Намагався поставити питання – яким чином можна вивести розумову активність з принципу механічної дії. Єдина субстанція – природа.

Він вважав, що в матеріальному світі немає нічого, окрім матерії, що рухається. Дав точне визначення поняттю самозбереження. Поклав в основу пізнання експеримент.

4. *"Етика" Спінози*

Одним з перших опонентів Декарта виступив голландський філософ Барух (Бенедикт) Спіноза (1632-1677). Він учив, що є єдина Вічна субстанція - Бог, або Природа – з нескінченною безліччю атрибутів (невід'ємних властивостей).

Основна праця «Етика», в якій пояснював всі емоційні стани, як спонукальні сили людської поведінки з точністю геометричних доведень. Існує 3 спонукальних сили: радість, сум, потяг. Основний чинник поведінки є афект.

Вважає інтуїцію вищим інструментом пізнання, яка охоплює кілька рівнів досягнення світу – від несвідомого до свідомого.

Його ідеї:

- Єдина субстанція – природа.
- Психічне мислення так же реально, як і фізичне.
- Разом з Гоббсом висунули ідеї: про принципову невіддільність душі і тіла.
- Предметом психології пізнання повинні служити конкретні психічні явища, а не душа як цілісне єство.
- Вчення про психіку – частина загального вчення про матеріальний світ.
- Закони природи – є строго причинні явища.

5. *Психологічні вчення Лейбніца та Джона Локка.*

Лейбніц вважав, що в душі існує відомий нахил, завдяки якому надалі з неї можуть бути витягнуті в недосвідчені істини. Провів розділення психічних явищ і представив на рівні свідомості, і за відсутності свідомості, вважав що, безперервно продовжується непомітна діяльність психічних сил.

Психологічні ідеї пов'язані з монадами. (переклад – єдине) Кожна з них «психічна», неповторна, унікальна, зміна їх залежить від Верховної монади. Зв'язок між монадами здійснюється через Бога. Ця сторона вчення відзначається теологізмом. Жодне рішення не може приховатися від його все бачення.

Розробляє ідею про рефлекторну природу психічного. Всяка дія викликає протидію, в дії міститься не більше енергії, ніж в причині.

Головний твір Джона Локка «Думки про виховання».

- Досліджує здатність людського розуму у пізнанні самого себе.
- Дитина народжується «чистою дошкою»
- Знання є результатом виховання

Є родоначальником вчення про психічну причинність. Підтримував Декарта, виступивши проти вроджених ідей. Досвід виступає наслідком спільної діяльності відчуттів і рефлексії.

Ввів термін «асоціація» - поєднання відчуттєвих вражень двох і більше модальностей.